

Зміна ціни на закупівлю за кошти ЄБРР за рішенням суду в Україні

Вступ

- 1. Регулювання публічних закупівель в Україні**
- 2. Регулювання зміни умов стандартних контрактів**
- 3. Зміни умов контракту в судовому порядку**

В

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) пропонує постачальникам, підрядникам і консультантам з України безліч можливостей взяти участь у закупівельній діяльності. Більшість цих можливостей пов'язана з проєктами, що їх фінансує ЄБРР в Україні. Усі закупівлі проводяться згідно з чіткими регламентами на єдиній платформі.

В умовах агресії російської федерації в Україні багато учасників закупівельної діяльності під егідою ЄБРР стикаються з економічними та логістичними труднощами. Такі складнощі можуть спричинити необхідність перегляду цін за укладеними раніше контрактами.

1. Регулювання публічних закупівель в Україні

Закупівля товарів і послуг за кошти, надані ЄБРР, здійснюється згідно з правилами та процедурами, встановленими банком. Якщо такі правила не встановлено – то згідно з правилами Закону України «Про публічні закупівлі».

Правила та процедури ЄБРР, що регулюють закупівлю товарів і послуг, визначаються Принципами та правилами закупівлі ЄБРР (редакція від 01 листопада 2017 року).

Відповідно до зазначених правил, форма використовуваного контракту має відповідати цілям і специфіці реалізації проєкту. Умови контракту повинні передбачати об'єктивний розподіл ризиків, пов'язаних із контрактом. При цьому має виконуватися головна мета – забезпечення найекономічнішої ціни та найефективнішого виконання контракту. У контракті мають бути чітко визначені:

www.DLF.ua

- обсяги товарів або робіт чи послуг, що виконуються/надаються;
- права й обов'язки клієнта, постачальників та підрядників;
- положення про гарантії виконання та гарантійні строки, строки виконання;
- положення про відповідальність, страхування, приймання, умови та порядок здійснення платежів;
- положення про порядок коригування цін (за потреби);
- положення про заздалегідь оцінені збитки та премії, зміни та претензії;
- положення про форс-мажорні обставини, розірвання контракту, врегулювання спорів і регулююче право.

У разі, коли цього вимагає банк, використовуються стандартні форми контракту, що містять умови, прийняті у міжнародній практиці.

Стандартні форми контрактів, зазвичай, містять низку взаємозалежних документів:

- контрактна (договірна) угода;
- повідомлення про прийняття заявки на участь у конкурсі;
- лист-заявку на участь у конкурсі;
- особливі умови договору;
- специфікації, додатки та додаткові документи (якщо є), перелічені в контрактній угоді або в повідомленні про прийняття заявки на участь у конкурсі.

Загальні умови стандартної форми договору передбачають, що всі документи, які входять до складу договору (і всі їхні розділи), повинні мати взаємопов'язаний, доповнювальний і взаємно роз'яснювальний характер. Контракт має розглядатися як єдиний і цілісний документ.

Якщо особливими умовами контракту передбачено, що регулюючим правом є матеріальне право України, то можливість зміни ціни контракту після його укладення слід оцінювати з точки зору українського права.

2. Регулювання зміни умов стандартних контрактів

Законодавство України досить детально регулює порядок зміни ціни контракту після його укладення. Згідно з положеннями Цивільного кодексу України ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. Зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках та на умовах, встановлених договором або законом.

При цьому зміна ціни в договорі після його виконання не допускається.

www.DLF.ua

Відповідно до положень Господарського кодексу України під час укладання господарського договору сторони мають у будь-якому разі погодити, зокрема, ціну договору.

Таким чином, українське законодавство визначає ціну договору як істотну умову договору, зміна якої має відбуватися відповідно до вимог договору чи законодавства.

Якщо загальними або особливими умовами стандартного контракту передбачено можливість і порядок зміни ціни контракту після його укладення, то таку зміну слід проводити відповідно до порядку, встановленого контрактом. Проте найчастіше загальними умовами договору передбачено, що його вартість є жорсткою і фіксованою протягом усього терміну його виконання.

Крім того, згідно з пунктом 3.31. Принципів та правил закупівлі ЄБРР (редакція від 1 листопада 2017 року), перш ніж давати згоду на внесення будь-яких змін до умов контракту, клієнти мають отримати «не заперечення» ЄБРР щодо запропонованих змін. Запити щодо таких змін мають бути розглянуті банком, перш ніж може бути видано «не заперечення» щодо використання коштів.

В українському законодавстві (зокрема, як передбачено статтею 188 Господарського кодексу України) зміна та припинення господарських договорів в односторонньому порядку не допускається, якщо інше не передбачено законом чи договором. Сторона договору, яка вважає, що необхідно змінити або припинити договір, має подати пропозиції з цього питання іншій стороні відповідно до договору. Своєю чергою, сторона, що отримала пропозицію про зміну договору, інформує іншу сторону про результати її розгляду протягом двадцяти днів після отримання такої пропозиції.

Якщо сторони не досягають домовленості про зміну договору або якщо відповідь не буде отримана протягом зазначеного терміну, з огляду на час доставки звернення поштою, зацікавлена сторона має право передати спір до суду.

Якщо рішенням суду договір було змінено або розірвано, він вважається зміненим або припиненим із дати набрання чинності рішення, якщо інша умова набрання чинності не визначена судом.

Цивільний кодекс України допускає зміну чи припинення договору лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено угодою чи законом. Договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду за клопотанням однієї зі сторін у випадках, встановлених договором або законодавством.

Відповідно до положень Цивільного кодексу України у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися під час укладання договору, договір може бути змінено або розірвано за згодою сторін, якщо інше не передбачено договором або не впливає із суті зобов'язання.

При цьому зміна обставин є суттєвою, якщо вони настільки змінилися, що, якби сторони могли її передбачити, вони не б уклали договір або уклали би його на інших умовах.

Якщо ж сторони не досягли угоди про внесення змін до договору, то договір може бути змінено судом за клопотанням зацікавленої сторони. Реалізація такого порядку можлива за таких умов:

- у момент укладання договору сторони виходили з того, що такої зміни обставин не відбудеться;
- зміна обставин обумовлена причинами, які зацікавлена сторона не могла усунути попри всі зусилля та завбачливість, які від неї вимагалися;
- виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило зацікавлену сторону того, на що вона розраховувала під час укладання договору;
- із суті договору чи звичаїв ділового обороту не випливає, що ризик зміни обставин покладено на зацікавлену сторону.

Крім зазначених умов, у Цивільному кодексі України визначено, що зміна договору у зв'язку зі значною зміною обставин за рішенням суду допускається у виняткових випадках, а саме:

- коли припинення договору суперечить громадським інтересам; або
- коли припинення договору завдасть сторонам збитків, які значно перевищують витрати, необхідні для виконання договору на умовах, змінених судом.

3. Зміни умов контракту у судовому порядку

Як показує аналіз судової практики з цього питання, суди загалом роблять висновок, що в разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися під час укладення договору, договір може бути змінено або розірвано. При цьому така зміна є суттєвою, якщо обставини змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони б не уклали договору або уклали його на інших умовах.

Водночас, на думку судів, суттєві зміни обставин є оціночною категорією. Зміна договірної зобов'язання має відбутися таким чином, що його виконання для однієї зі сторін договору стає більш обтяжливим, ускладненим й істотно змінює рівновагу договірних відносин.

Якщо сторони не дійшли згоди про приведення договору у відповідність до обставин, які суттєво змінилися, договір може бути змінений за рішенням суду на вимогу зацікавленої сторони на підставах, встановлених положеннями Цивільного кодексу України.

При цьому необхідна одноразова наявність встановлених цією статтею умов.

Необхідно також враховувати, що зміна ціни договору в будь-якому разі можлива лише в частині ще не виконаних зобов'язань (непоставлених обсягів товару за контрактом та неприйнятих платежів за товар).

Суди також акцентують увагу на тому, що зміна договору у зв'язку зі значною зміною обставин за рішенням суду допускається у виняткових випадках. Такими випадками є, як згадувалося вище:

- випадки, у яких припинення договору суперечить громадським інтересам;
- випадки, у яких припинення договору спричинить сторонам збитки, що значно перевищують витрати, необхідні для виконання договору на умовах, змінених судом.

Відповідно, з огляду на аналіз положень українського законодавства, правил закупівель ЄБРР та судової практики, збільшення ціни контракту юридично можливе шляхом зміни умов контракту щодо ціни в судовому порядку.

Зміна ціни контракту в судовому порядку передбачає звернення сторони контракту (зазвичай – продавця) до уповноваженого суду із позовом про зміну контракту у зв'язку з істотною зміною обставин, якими сторони керувалися під час укладення договору.

При цьому позивач повинен надати суду докази, що підтверджують:

- що в момент укладення договору сторони виходили з того, що обставина, яка впливає на ціну контракту, не настане;
- що позивач, як сторона контракту, не міг усунути таку обставину попри всі зусилля та завбачливість, які від нього вимагалися;
- що виконання договору при існуючій ціні порушило би співвідношення майнових інтересів покупця та продавця й позбавило би продавця того, що він розраховував під час укладення договору;
- що відповідно до суті договору чи звичаїв ділового обороту, ризик зміни обставин не покладається на продавця;
- що припинення контракту суперечить громадським інтересам або спричинить збитки, які значно перевищують витрати, необхідні для виконання контракту на умовах, змінених судом.

Базовим ризиком застосування процедури зміни ціни контракту в судовому порядку є те, що судовою практикою в Україні на сьогодні не вироблено системи об'єктивних критеріїв «значності» та «суттєвості» змін обставин й інших компонентів умов, необхідних для внесення змін до контракту за рішенням суду. Оцінка значимості причин має суб'єктивний характер. Судова практика України ще не виробила єдиних критеріїв достатності доказів суттєвості зміни обставин для внесення змін до контракту в судовому порядку.

www.DLF.ua

Невирішеним також є конфлікт судового порядку зміни умов контракту та вимог процедур ЄБРР отримати попередньо «не заперечення» банку. Для виконання цієї вимоги можлива необхідність залучення ЄБРР як третьої особи з боку відповідача.

За наведених вище умов порядок зміни ціни у стандартному контракті, укладеному під час закупівель ЄБРР, залежить від фактичних обставин угоди. Лише докладний аналіз таких обставин у кожному окремому випадку дозволить ефективно оцінити можливість та перспективність застосування процедури зміни умов контракту в судовому порядку.